

Соколёнок

1/2020

январь-февраль

Кард

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

Бъурметлу
боллар
квез алу жьновой
цлийи иие
мубарокройи

Шарвидиз акунайга,
Ада чаз къе икI лугъудай:
«КIела багъри чи «Кард» журнал,
Мягкемара рикI» – лугъудай.

"Кард" журналыдыкый аялрым манияр

***

Заз манияр гзаф чида,
Зун гафарин я са кІватІал,
Куыз лагъайтІа йиса-йиса
За кхъизва чи «Кард» журнал.

***

И дуйнъядиз килигайла,
Адан бине сир хъана заз.
Аламатдин пара крар
«Кард» журналдай чир хъана заз.

***

Заз бадеди мах ахъайна,
Заз гъар са гаф ширин хъана.
За кхъена «Кард» журналдиз
Ракъурна ам, эркин хъана.

***

Квар къачуна зун булахдал
Фин паталди кІвачин хъана.
Почтальонди кІвализ хкай
«Кард» журнал заз ширин хъана.

***

Цийиз хтай «Катран» нумра,
За партадал фад эцигна.
Адай са члал клелайла за,
Муаллимди «вад» эцигна.

***

Яргъай хтай имид хциз
Хуьре клелдай затI клан хъана.
«Кард» вугайла, ам члал течиз
Тежидай къван пашман хъана.

***

За данаяр хуьзва чуьлда,
Раж хуьдай чи нубат хъана.
Захъ «Кард» журнал галайвиляй
Зак къе лувар акат хъана.

***

Лезги чилин къакъан дагълар,
Куьн лекъерин мукар ялда.
Чи «Кард» журнал клелзавайбур
Хайи чилин картар ялда.

***

Лагъана заз дахди: «Чан хва,
Къачун за ваз цгийи шалвар».
За лагъана: «Шалвар кландач,
«Кард» я хьи зи риклин ялвар».

***

Пул вугана бубади зав:
«Фад къве эрекъ» гъваш», – лагъана.
За почтада «Кард» кхъвена,
Дидеди «Ухайш!» лагъана.

***

Яру-цIару чан «Кард» журнал,
Къуй ви лувар мягкъем хъурай!
Вун вахтунда ахгакъариз
Почтальонар уьткъем хъурай!

Иирттиэ Агьмед

(Хкет)

Им лап дегь, чилел аждагьанар яшамыш жезвай вахтара тубькуьрнавай хкет я. Хьана кьван хьанач кьван са гада, тварни адан Агьмед тир. Диде-буба кьена, ам текдиз амукуьнавай. Гишин хьайила, ам куьчедиз экьечдаь. Инихъ-анихъ нер элкъуьрна, гьи квалляй хапдаин ни кьвезватла, члугуна кьил гьаниз фидай ва вири хзандихъ галаз суфрадихъ ацукьдай. Кьуни-кьуншиярни адав вердиш хьанвай. Са бекье хапдани са хьвехъ фу тубьрдалай кьулухъ Агьмед хтана вичин квалекьаткидай. Гьа икI са шумуд йис алатна. Йикъаркай са юкьуз Агьмед мекьи хьана ахварай аватна. Килигайтла, адан кьазмадин кьавун са пипI ацахьнавай, анай тилияр кьвезвай, квалени мекьи хьанвай. Фикирна Агьмеда, иски кьазма рас хьийидай гьалда амачир. Ада вичиз цийи квал эцигун кьетIна. Хуьруьнбурун куьмекдалди мел авуна ада цийи квал эцигун герек тир. Кьве кьуншидивай кьве яцни кьачуна Агьмед кьайишар кватIиз вирел фена. Яцар векъ нез ахъайна, ада кьайишар атIуз башламишна. Са арадилаь адаз са жуьредин эйбежер сесерин ванер хьана. Килигайтла, кьве аждагьанди адан кьве яцни тукьуьмзавай. Агьмедазни атана пис хьел. Ада аждагьанар фирийрилай кьуна, арабадин викIиник кутIунна. Ахпа тадиз кьамишар атIана, кватIна, араба ацIурна, хуьр тирвал гьална.

Аждагьанар кутIуннавай араба акур хуьруьнбур, кичIе хьана, гьарнихъ катна.

– Я хуьруьнбур, куьн гьиниз катзава, акъваз! – гъарайна Агъмеда.

– ГьикI гьиниз, а аждагъанар гъа вирел хутахна, къведни къена гадарна. Хуьруьнбур лагъайтIа, мад мел авуна Агъмедан кIвалел къав эцигна.

Са къадар вахтарилай Агъмедаз дуьнья акваз кIан хъана. Фида ам са къил тукIвей патахъ. Фида, фида, агакъда са вацIал. КилигайтIа, са зурба пагъливан хътин итим вацIун къве къерехдал къве кIвач эцигна акъвазнава. Ада вацIун яд вири хъваз экъуьч хъийизва.

– Салам-алейкум, къегъал! – салам гуда Агъмеда.

– Вун гъалатI я – лугъуда а касди, – зун къегъал туш, къегъал къве аждагъан арабадик кутIуниз хъайи Агъмед я.

– Зун гъа Агъмед я, ша чун дустар жен.

Фида ибур къведни. Гъалтда ибурал тфенгдалди цавай физвай тIветI рекъизвай сад.

– Яъ, вун вуч гъейбатлу кас я! – лугъуда Агъмеда.

– Гъейбатлу зун туш, къве аждагъан са викиник кутадай Агъмед я.

– Гъа Агъмед зун я, ша чахъ галаз. Фена пудни, агакъна тамув. Агъмедни гъуьрчехъан са гъайван къаз тамуз фида, яд хъвадайди тIапIахъан яз амукъда. ЦIай хъувуна, са еке къажгъанда як йигада. Гъа и арада са гъвечи жендекдин, яргъи чуру квай сад къведа.

– Зазни як кIанзава, – лугъуда атайда.

ТIапIахъанди адаз са ютур як гуда. Ам тIуьна, атайда мад це лугъуда. Мад гуда. Гъамни тIуьна, мад це лугъуда.

– Агъ ви руфун пад хъуй, вири ваз гайила, чна вуч неда? Квахъ вилеркай вал чан аламаз.

И арада яргъи чуру квайда вичин чурудай са чIар акъудна, тIапIахъандин гъилер-кIвачер кутIунна, къажгъан-

да авай къван якни тѹьна, къил баштѹанда. Мад гила хъайиди хъана. Пакадин юкъуз гъурчез вацІ хъвадайдини Агъмед фида, гъурчехъан хуьрек гъазуриз тада. И сефердани яргъи чуру квайди къведа. Гъурчехъан кутѹунна, якІар вири тѹьна хъфида. Пуд лагъай юкъуз нубат Агъмедал къведа як гъазур жедай хътин вахтунда мад яргъи-чуру къведа!

– Як це заз!

– Гудач, фена ви бубадин къил не!

Яргъи чурудиз са чІар акъудна Агъмед кутѹуниз кІан жеда. Агъмеда адан чуру къуна, къвалав гвай чинар тарцин хъиткъерда арушарда.

Юлдашар хтайла, Агъмеда абуроз хъайи агъвалат ахъайда. Якни тѹьна, абур чинардал кутѹуннавай яргъи чурудиз килигиз фида. КилигайтІа, чинар пунарай акъуднава, яргъи чуруни гел амачиз катнава. Гъатда пуд дустни адан суракъда. Фида-фида, аквада са кІан квачир фур, адан къерехдални гъа чпиз чидай чинар. И фур ахтармишиз сифте вацІ хъвадайди ракъурдайвал хъана. Юкъвалай епер кутѹунна, ам фуруз авудна. Са герендилай фурай гъараяр акъатна: «Кузва, кузва, акъуда!» Ялна, акъудна. Адан къил михъиз алуг хъанвай. Къвед лагъайди яз гъурчехъандин нубат хъана. Са декъикъадилай гъамни гъарай галаз фурай акъудна. Гъаданни къилин чІарар, спелар, чуру кана алуг хъанвай. Пуд лагъайди яз Агъмед ракъурдайвал хъана. Ада лугъуда: «Килиг, гъикъван за гъарайтІани, зун акъудмир». Авудна Агъмед фуруз. Са декъикъадилай башламишна гъадани гъарай-эвер. Сифте ам куз хъана, ахпа къайи тухуз. Къулалай кутѹуннавай еб куьтягъ хъайила ам агъа чилив агакъна. Килигна къуд патахъ, аквада адаз къизилдикайни гимишдикай эцигнавай зурба дарамат. Чѹгуна къил фида Агъмед да-

рамадин кьенез. Еке са тавханада аквада адаз са вацраз ухшар руша ацукьна цвал-хуцал ийизва, адан кьвалавни яргьи чуру ахварал фенва.

– Аман гуж! – гьарайна руша. – Вун вуж я, вуж туш? Квахь, ахлад инай. Яргьи чуру ахварай аватайтIа ви эхир жеда.

Агьмед кичIебурукай тушир. Ада яргьи чуру чурудилай кьуна галтадайла, чуру Агьмедан гьиле амуькьна, акадин кьвалал алкIай тIунутIдиз элкьвена. Ахпа ада рушавай хабар кьада: «Вун вуж я? Буба-диде вужар я?»

– Зун пачагьдин руш я. Яргьи чуруди зун чьуньухна и агьа дьуньядиз гьанва.

– За вун винел хкаж хьувуртIа, вакай зи свас жедани?

– Эхь, вучиз жедач, зун рази я.

Агьмеда сифте вич эвичIай епинихь вири багьа затIар кутIунна винел хкажиз тада.

– Гила вун хкаж хьухьI, – лугьуда рушаз.

– Ваъ – лугьуда руша, зун хкаж хъайитла, заз ви юлдашри вун ина таз кичледа.

– Зи юлдашар ахтин алчахар туш, а кар абуру ийидач.

– Лап гьакI ятлани, захъ яб акала ва рикIел хуьх – лугьуда руша: эгер еб къатI хъана, я тахъайтIа ви дустарай алчахвал акъатна, вун ина амукъайтIа, рикIел хуьх: экв жезтежиз иниз къве гьер къведа, сад лацуди, сад чулавди. Абур чеб чпихъ галаз ккIида. Вун тадиз лацу гьерен далудал хкаж хъухъ, гьада вун вини дуйньядал акъуд хъийида. ГьакI хъунни авуна, руш винел хутахай еб мад хтун хъувунач. Руша лагъайвал,

экв малум хъанмазди къве гьер атана: лацуди ва чулавди. Лацу гьерен далудал хкаж жез кIан хъайи Агъмед, теспача хъана чулавдан далудал хкаж хъана. Чулав гьер Агъмедни далудал алаз мадни агъуз эвичIна са гьихътин ятIа кIвалерин къавал аватна. КIвализ гьахъай Агъмедаз чхрадал гьал ийизвал къари акуна.

– Я баде, зун къарих хъанва, заз са хупI яд це.

– Ву-у, я хва, яд вучтинди я, вун гьинай рахазва? Хуьр вири яд авачиз амукънава. Чи булахдал кIуьд къил алай аждагъан ацукънава, йиса садра са гуьзел руш вичиз къурбанд авурла хуьруьз яд ахъайзава.

– А аждагъандин дуван за аквада. Гице кван зав кве гичин.

Фена Агъмед буладал, ацIурна кве гичинни цяй хтана. Аждагъанди чIуькьни авунач. АцIай гичинрай яд маса къапара цана, мад сеферда кве гичин гваз фида Агъмед. Мад аждагъанди чIуькьни ийидач. Пуд лагъай сеферда атайла аждагъанди гъарайда:

– Эй, жегьил! Кве сеферда атана вун, мугъман, я лагъана за чIуькьнач. Пуд лагъай сеферда вун гъи чин алаз къезва?

– Я пад хъайи азгъун, – лугъуда Агъмеда, – ваз инсанар яд авачиз тадай, гуьрчег рушар туйкьумдай ихтияр ни ганва. ТIарам акъваз, агакънава ви эхир.

ИкI лагъана, къулавай гапур акъудна, Агъмеда аждагъанди кIуьд кьилни галудна. И ван галукъай инсанар, малар вири булах галайвал рекъе гъатна. Хъвана, хъвана тухдалди яд, руфунар дакIуна, изият чIугваз къаткана.

И хабар агъа дуйнъядин хандивни агакъна. Ада Агъмедаз эверна адаз гъихътин пишкеш кIанда лагъана хабар къуна.

– Зун вини дуйнъядин инсан я, зун гъаниз хкаж хъувунайтIа кIандай, маса мурад захъ авач. Ханди лугъуда:

– Завай вун вини дуйнъядиз хкаж хъийиз жедач. Ам анжах чинаррин тама авай Къайкъушравай жедай кар я.

Фена Агъмед Къайкъуш жагъуриз чинаррин тамуз, жагъурна Къайкъушдин муг. Къайкъуш чкадал алачир, мука адан шарагар авай. И арада Агъмедаз акуна хъи тарай виниз шарагрин мукъув пуд кьил

алай чIулав гъуьлягъ хкаж жезва. Энгел тавуна Агъмеда а гъуьлягъ куьлуь-куьлуь ийида. Са арадилай цава чIулав булут пайда жеда, тарар галтадай гар акъатда. Им шарагрин патав хквезвай Къайкъуш тир къван. Шарагри адаз чпин кьилел атай агъвалат ахъайна, чеб къутармишай инсанни къалурна.

– Эй, инсандин велед, вуна зи къанлу душман пучна. Ви мурад вуч ятIа лагъ, за кьилиз акъудда.

– Зун вини дуйнъядиз хкаж хъия.

– Са яхцIур гамиш ткIукI, як гъазура. Абурун хамарикай целер ая, абур целди ацIура. Агъмеда вичиз лагъайвал авуна: Къайкъушран са лувал як эцигна, мукъуь лувал яд авай целер, вич юкъвал, далудал ацукъна абур рекъе гъатна. «Як це» – лагъайла, як гуз хъана, «яд це» – лагъайла, яд. Са тIимил рехъ амаз як куьтягъ хъана.

– Як це – гъарайна Къайкъушра.

Як амачир. Агъмеда вичин ютурдилай атIана къушраз як гана. Агакъна вини дуйнъядиз. Агъмед къушралай къецивал ийиз эвичIна.

– ГъикI хъана, жегьил, къеци куьз я?

Агъмеда хъайивал лагъана. Къайкъушра вич экъуьшарна, Агъмедан ютурдин як чкадал ккIур хъувуна. Хтана Агъмед кIвализ. Акуна адаз вичин юлашар кIекIер хъиз кикIизва:

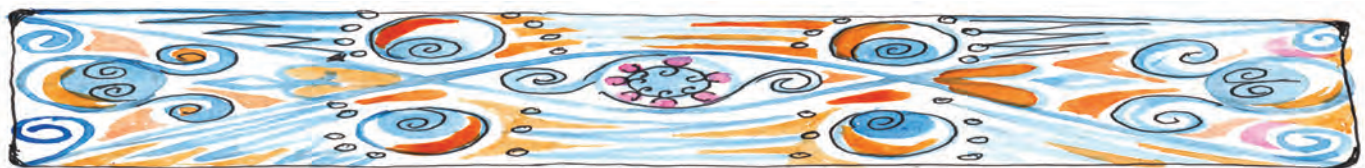
– Руш зиди я!

– Ваъ, зиди я!

Руша гъарайзава: «Зун куьди туш, зун. Агъмедан свас я».

– Агъ, алчахар! – гъарайна Агъмеда, хаинвал авур къведни яна къена.

Лугъуда хъи, ахпа Агъмед и гуьзел рушал эвлешеш хъана абур бахтлуодаказ яшамеш хъана.

Хкет КВАХЪНА

Точме

Чигъ-чигъзава чи рақлари
Чағанди хъиз,
Аци-баџи аватнавай
Къажгъанди хъиз.
Чигъ-чигъ квахъна –
Рақлариз ягъ ягъун хъана,
Аваз амач –
Гуя чаған юргъун хъана
Къил алудна за къажгъандин –
Хкет катна.
Къил агъузна за пашмандиз
Хифет квахъна
Сугъулвили заз тайзава,
Кар хъанач зиди.
Машмаш тарай гъарайзава
Аци-баџиди.

Клек буда

Къалиянда туьтуьн твазва
Чехи будади.
Туп-туп гумар,
Туьтер къазва чехи будади.
Уьгьуь-уьгьуь! Хкатзава
Лап къавун чере.
Уь-уь, уь-уь! Чехи бадиз
Зил къазва клекре.
– Писпи яни къалиян ви
Лирлияр ягъиз?
Вун клек яни, чехи буба,
Уь-уь-яр ягъиз?

Къубрен марф

Паркъулдикай таж къуна,
Сейдиз фена къуьр-хала.
Марф акатна хабарсуз,
Лекъверикай вир хъана.

Хъуьрезава къуьр, адаз марф
Са чарчар хъиз аквазва.
Ири, къайи стIалар
Къвез паркъулда аквазва.

Къиф - кац

Са сеферда кацин тум
Къуна лугъуз хатадай,
Чуьнуьх хъана зун пипле,
Тахъайтла зун гатадай.
Са арадлай зи патав
Са гъвечли къиф атана.
ХъиткъитI кутаз, кIвачин кIан
Тумуналди гатана.
Ахпа къифре цIирцIирна:
«Кягъмир кацик, а кацин
Терефдал зун алазва,
Йифди-югъди зунни кац
Чуьнуьх-гумбатI къугъвазва.

Къадирсуз дана

Алукънава хъуьтIуьн цIиг,
Чамарзава аязди.
Хабар авач руфун пикI
Дана лугъур даяздиз.
МуркIадални живедал
Чамардава гъаятда
Будаладин жуьреда
Цингав ягъиз галатдач.
Къецил кIвачер язухдин
Бес ам начагъ жедачни?
Куьра векъин ястухдал
Къаткайла ам шедачни?
Сун гуьлуьтар алукIна,
Чими хъурай, шадна ам.
Зун далудихъ алукъна,
КIуру яна, катна ам.
Зи ниятрин къенивал
Къадирсуздиз чир хъанач,
Къимет тагай ферливал
Амукъна заз сир хъана.

КЪЕХУЪНАР

– Я руш, Селми,
Накъ вилик къуз
За ваз къенфет ганайни?

– Яда, Расми,
Зун вахъ галаз
Векьер кІватІиз фенайни?

– Я руш, Гевгьер,
За ваз лентер багъишнай.

– Яда, Алдер,
На зи кациз къаргъишнай.

– Я руш, Паки...
– Яда, Закир...

Амма касни аквазмач,
Али текдиз амазма.

– Яда, Али, хъсанвал
Жува авур тикрармир.
Дуствал ятІа масан ваз,
Къехуънариз, инкармир.

ТАМА ИИФ

Бикеханум Алибекова

Клуьд йис хьанвай Аскерни пуд йиса авай Хабер стхаяр я. Абур Самур хуьряй я. Са юкьуз, нисинлай алатайла хьиз абур кьведни члуру емишар кватиз тамуз фена. Там лагьайтла лап квалерин кьвалав гайди тир. Самурдин там я ман, багь хьтин, гьамиша халкьдин кивач авай. Ана инсан рекьелай алатна я тахьайтла квахьна лагьана садан рикелни аламач.

Сифте стхаяр катиз-галтудиз, юкьварар кьаз члуруарал кьугьвана, ахпа жикияр, кицикар кватиз башламишна. Акваз-такваз рагданар атана, там мичи хьана. Аялризни киче хьана. Чехибурун ихтилатрай, жетрай абуруз тама

кьуьзуь жанавуарар жедайди ва маса хаталу гьайванар гьалтдайди чидай. Абур серсер хьана кьуд патахь килигна. Лал кьена секин тир. Там гьуьлуьн кьерехда хьуниз килигна, тама ламу тир, мекьини тир, гарни кьекъвезвай. Аскера гьвечи стхадиз мегьуьн тараз хкаж хьухь лагьана. Хабераз гьеле тарариз хкаж жедай бегьем тежриба хьанвачир. Ам кичевилляйни мекьивилляй зурзавай. Фагьумна хьиз стхаяр кьведни таран хьалхьамдиз гьахьна. Аскера гьвечи стхадал вичин курткани алукина. Ахварал физ тахьуй лагьана. Ахварал фена, тарай аватайтла, сикрен, жанавурдин гьиле гьатда, тамун кьалинриз тухуда лагьана. И гафар ван хьайи Хабер шехьиз башламишна. Хьел атай Аскера лугьуда:

– Гила ви ишелри инал вири гъай-ванар кѳватІда.

– Аман, чан диде! – мадни кѳевиз шехъна Хабер.

Стхайрин дидени дах хуър тирвал абурухъ кѳекъвена, кѳуншийрин, дустарин кѳвалериз фена, санани жагъанач. Дустарин кѳвалера компютердин кѳугъунар ийидай хесет стхайрик квайди тир, гъавиляйни са акъван сифте рикІик кѳуначир. Амма аялар хтана акъатнач.

Ахварал тефирай лугъуз, Аскера хъйи-тахъай какадариз стхадиз хкетар ахъайиз башламишна. Гъар хкетдик рикІ кѳеви, уткем игитарни кутаз хъана. Жибинда кѳватІнавай емишарни куътягъ хъана, кѳулан ферлайни алатна. Гъвечи стха кѳевиз кѳужахда кѳунвай Аскерак кичІ акатна. Яраб дидени дах чпихъ вучиз кѳекъвезвачтІа? Са арадилай ацІай вацран ишигъ стхайр алай мегъуьн тарал агакъна. Аялрин рикІ са гъал секин хъана. Ихътин экуъ чкадал белки вягъши гъайванарни кѳведеач.

Экв жедайла хъиз таран кІаник чакъалар акъатна. Са гъиливди гъвечи стха къуна, муькуь гъиле Аскера виликамаз гъазурнавай ланш къуна. Экв жез-тежез галатни кичІени хъанвай аялар ахварин хиялдиз фена. Са герендилай кърмаж вегъез гъараярзавай нехирбанди абур ахварай авудна. Им нехирбан яз акур гадаяр шадвиляй шехъиз башламишна.

Таран хъалхъамда авай аялар акур нехирбан сифте тажуб хъана амуькна. Ахпа аялриз рикІ-дуркІун гана, вичин куьмекчи Мердни галаз абур кІвализ рахкурна.

КІвалинбурун шадвилехъ къадар авачир. Гагъ шехъиз, гагъ хъуьрез вирида абур къужахламишзавай. СакІани секин тежезвайди Зайнаб баде тир. Хъфирла нехирбандин куьмекчи Мерда лагъана хъи, бес гадайри чеб халис къегъалри хъиз тухвана ва вичи и дуьшуьшдикай «Лезги газетдиз» кхъида.

– Чи Самурдин там къадирлу, суьгъуьрлу там я – лагъана эхирдай Зайнаб бадеди, – а таму чаз хийирдилай кър зиян гудач.

Аялрым Тимче Келимаяр Чинебан Затлар

Акъваз тийиз япал суалар гузвай Мурадакай кияргъ хъанвай бадеди лугъузва:

- Зи япайкъудмир, Мурад.
- Ви япа вуч ава, баде?
- Вуч, вуч...иляс залай, я кас.

Бейкеф хъайи Мурад шехъиз ацукъна.

Дидеди хабар къазва:

- Вун куыз шезва чан, вун ни бейкефна?
- Зун бадедиз такІан хъанва.
- Ву-у, на акІ вучиз лугъузва, бала?
- ГъакІ лугъуда. КІанзавайтІа бадеди заз «илясни» лугъудачир, ва вичин япа захъай чинеба хуызвай затІарни къалурдай.

Хъуьтуьл руфун

Кал ацаз фейи дидеди кализ гъилияй фан кІусар гузва.

– Гумир, чан диде! – гъарайзава Мурада, вуна чун кални, некни авачиз тада.

– Ам вуч лагъай чІал я, чан хва?

– ГъикІ вуч лагъай чІал я, къуьлуьн фу тІуьрдаз ракъун руфун герек я, чи калин руфун хъуьтуьл мум хътинди я. Чи каливай къуьлуьн фу иливриз тахъайтІа вучрай?

– Хъурай, чан хва, мад сеферда за адаз мухан фу гуда, вун секин хъухъ.

ТАДРТАР ЧІУРЗАВА

– Баде, зун мад ФетІабурун кІвализ мугьмандиз фидач.

– Вучиз, я хва, куьн кІеви дустар туширни?

– Чун дустар я, баде, амма ФетІан дидеди чи кЪени адетар чІурзава.

– ГьикІа гъа?

– Гъар зун фейила, ада заз «югъ мичІи жезва, Мурад, кІвализ ахлад» – лугъузва.

– Гъам пис кар яни?

– Эхъ, баде, адетар квахъзава. Бес вуна лагъаначирни, пуд юкъуз атай мугьмандиз вичи лугъудалди вун вучиз атайди я, мус хъфирди я жузадай адет туш.

КІЕЛ ТАРАЙ АВАТНА

– Диде, диде, чи кІел тарай аватна.

– Ву-у, ам тараз гьикІ акъахна, чан хва?

– Тараз акъахдайла заз акунач, амма ада тарай аватайда хъиз гъарайзава.

Пис жедани?

– Зи айнаяр къала, Мурад – лугъуз-ва бадеди, – пенсияр гудай хала къвез-ва.

– Баде, азни са айнаяр къачу ман.

– Айнаяр ви куъз я, чан хтул, абур зун хътин къуъзуъбуруз герек затар я.

– За абур, баде, вуна хъиз пенсияр гудай хала атай арада алуқда, са пенсия азни гайитла, чаз пис жедани къван?

Са яла памбаг

Тарсуна Мурада муаллимдиз са яб вилик акъудна яб акалзавай. Муъкуъ япуз ада чукъкъвез-чукъкъвез памбаг чимнавай.

– Я Мурад, ви япар тазвани?

– Ваъ, я малим, зиди игътиятвал я.

– Гъихътин игътиятвал, яда?

– Фагъум-фикир авурла, аз вун лап гъахъ яз жагъана, чан малим. Гъар тарсуна «Зи гафар ви са япай физ, муъкуъ япай экъечизава» лагъай ви тугъьметрикай зун кирагъ хъанва, чан малим. Гъавилай къедлай за серенжемарни къабулнава.

Филдиз кьиферихъай кичледани?

Са еке филдиз са гъвечи кьиф-
рехъай киче я лугъудай мисал мукъ-
вал-мукъвал инсанрин арада тикрар
жеда. Чехи паяр ван хъайирбур и
гафарихъ ягъанни ийида. Абурун
гафаралди амалдар кьиф филдин
хуртлумдиз гъахъайла, шуьклуь хъан-
вай хътин чкада аклайла, нефес бес
тахъай филди чан гудалда.

Ибур вири тапарар яз акъатна.
Гъакъикъатда филдиз кьиферихъай
кIусни киче туш. Гзаф вахтара гзаф
инсанриз акуна хьи, кьифер филер
авай парахра, зоопаркда гзаф жеда
ва филери абур квазни къадач. Филе-
риз кьифер аквазвач лугъузни жедач.
Филеринди абур саймиш тавун я.

Мисалда лугъузвайвал, нагагъ хъа-
на къягъалвал акъатай са кьиф фил-
дин хуртлумдиз гъахъайтIа, филди
залан нефес къачуна, ахпа уф гана
хуртлумда акIанвай кьиф гуьлле хъиз
гадарда. Гила чун деведикай рахан

Деведин мандавар садни ваъ, къвед куъз я?

Деведиз «къураматдин пачагъар» лугъуда. Им делил авачир гаф туш. Куъз лагъайтIа, деведи къураматда вич гъуълерал алай гими хъиз гъисзава. Гъафтейралди тIуън, яд галачир къураматра маса гъайванривай дурум гуз жедачир. Деведин лагъайтIа вичин тIуънни хъун гъамиша вичив гвайди я. Рекъиз экъечIдалди къуд югъ вилик кумаз деведиз тухдих тIуън-хъун гузва. Адани акъваз тийиз, ахварни тийиз къуд югъни къуд йиф незва, хъвазва. Деведи гъакъван гзаф незва хъи, адан далудал пидив ацIанвай кIунтI, ахпа къвед лагъавй кIунтI хкаж жезва. А кIунтIарин заланвал 45-50 килодив агакъзава. И кIунтIар деведин запасар я. Идалайни гъейри деведин руфунин къве

таяр куъре хъанва. Ана деведи къадардилай артух хъвайи яд кIватI жезва. Яд тIимил гъалтзавай къураматра деве вичин запасри хуъзва.

Сиягъат акъалтIай берейра деведин винел патан акунар лугъуз тежер хътин дегиш жезва. Далудал алай кIунтIар, жими хъана, куърс жезва. Руфунин къваларни жими жезва. Ам язух къведай гъалдиз къвезва. И арада адаз са къадар вахтунда ял ягъун герек жезва. Къайдадиз хтай деведи мад инсанриз къуллугъ ийиз башламишзава. И терефдихъай лагъайтIа деве, амай гъаванрилай тафаватлу яз, виридалай вилик инсандиз муътIуъгъ хъана къуллугъ ийизвай гъайван я. Египетдин алимри кхъенвайвал, деведи инсандиз къуллугъ ийиз 3000 йис хъанва.

Аламатар квай цеквер

Цеквериз санал кватІ хъана, еке тухумралди яшамиш хъун хас я. Агъа кІан 12-далай башламишна са шумуд вишдал агакьдалди абур чпин вилаятар тукІуьрда: кІвалер эцигда чилин кІаник, тамара; кІунтІарал. Цеквер гъар жуьре я, 2000 жуьредив агакьзава. Гзафнигзаф ярубурни чІулавбур жеда.

Гъар са цекверин кІватІал са тайфа я, гъардахъ вичин пачагъ (вични гъамиша диши цегв), эркек цеквер, дишибур ва лувар квачир зегъметкеш цеквер.

Цекверин кІвалер-кІунтІар адет яз са метрдин къакъанвал 30 см гъаркъуьвал авайбур жеда. Бязи тайфайриз чпин лукІарни ава. А лукІар абур чпелай усал кІунтІарал дяведиз ракъурда. А дявейрай абур чап-

хунна какаяр, недай затІарин запасар, гъеле кІвачел акъалт тавунвай чагъа цеквер гваз хкведа. Чагъайрихъ хъсан гелкъведа ва абур чІехи хъайила чпин лукІариз элкъуьрда.

Африкада, Америкада, Азияда яшамиш жезвай цеквер иллаки инсафсузбур я. Абурухъай виридаз кичІе я. Циргъер-циргъер хъана абур дяведавай женгчийр хъиз рекъе гъатда, чан алайбурун иви хъваз.

Абурун вилик лап чІехи гъайванарни ажуз я. Ахътин цеквер тепиллиш хъайи арада, фиртефир чка сал хъайи гъайванри циз хкадарна, чебни къутармишда, чпел алкІанвай цекверни рекъида.

Гъахътин аламатрин кІватІар я цеквер.

Хур-хур - хур-р!

Хурхурдайбур вужар ятга вири-
даз чида. Абур гьар са мяггледа, ху-
ре, шегьерда са кьадар ава. Садбуру
абуруз хурхурдайбур, муькуьбуруни
хухдайбур лугьуда. Дуьз лагьайтга
ахьтинбур хурнашар я.

Хурнашрикай малуматар хей-
лин ава. Месела, Америкада яша-
миш жезвай Мелвилл Суистер тIвар
алай кас. Адаз хурнашрин хурнаш
лагьайтга жеда. Хурхур авунай ада
виридангъиле кьал вугузва. Квез мо-
тороллер худда твадайла акунани?
Гьа матороллер а касдин хурхурдив
къведач. Адан хухдин гужлувили ам
ксанвай кIвалин цлар, дакIларар зур-
зурзава. Куьчедай фидайбурук кичI
кутазва. Хурхур сеbeb яз а кас тек
амукьнава. Хизан амукуьуй, адакай
кьуншиярни катнава. Адан хурхур
садавайни эхиз жезвач. Ава касдихь
гьейбатар.

Къорриба эсолобурор

Икми жеда къваж

Еропадин Кефер пата гьуль-луьн къере Бельгия лугьудай са государство ава. Гъа и государ-стводин меркез шегьерда къве къунши яшамш жеда къван. И къуншийрикай сад шулугъчий-рин са шулугъчи жеда. Йифен къулариз музыкаяр ягъиз, цлан а патавай къуншидив ахвариз гудач. Эхирни а язух къуншидин нервийри эхнач: къачуна ада са зур-ба кIута. И шулугъчиди вичин музы-ка ядай вахтунда ида ам галай патан цлаз са къве кIута вегьида.

Бирдан цлай къве керпич аватда. Керпичрилай анихъ, буш чкадал са гичин. КилигайтIа, гичин къизил-райни жавагъиррай ацIанва.

***

Дуьньядиз машгъур Пифагора як, якIун хуьрекар недачир. Ада гъа-миша хъчар ва хъчадин, майвайри-кай гъазурнавай хуьрекар недай. И кардикай Овидия вичин «Са жуьре-дай маса жуьредиз элкъуьн» ктабда кхъенва: «Инсанар, куьне куь сивер чиркин тIуьнай къацIурмир! (Ам якIукай рахазва). Чахъ тарар ава, ичер ава... ципицIар ава, чпикай хуьрекар гъазуриз жедай, тазабур яз нез жедай майваяр ава».

***

Чаз литературадай малум я хьи, Лев Толстоя кIвалахзавай кабинет-да гъамиша са кIунчI къурай хъчар жедай. Векьер-къаларал адан рикI алай.

Илчое — мучо ?

***

Далу гатар кърмажар
Чеб рушарин абур я.
Гуьзелвили дилмажар
Лентеривди члагурда.

***

Ахпа, пака таз жедач,
Я жибинда тваз жедач.
Мез гуз неда гатузни
Бязибуру хьуйтуьзни.
Гзаф тгуьрдаз жазани
Гудай къайи назани.

***

Квалер михьда гьейбатдив,
Кул чукурна гьаятдиз.

***

Къекъурдалди каци тум
Иштягдалди недайди,
Акъвазрайта къепин рум,
Жизвидилай шедайди.

***

Чеб чарар яз муьтуьгьда
Базарарни туьквенар.
Угърийрини чуьнуьхда,
Жибин ята ттуьквенар.

***

Лаш илигда гвавадавай аваздал,
Сегьнеда ам далу яна акъвазда.

***

Гагъ вилик, гагъ гуйгъуьна,
Аваз ви кам-камуна,
Вафалу дуст виринра...
Квахьда, квайла серинрик.

***

Гагъ сини я, гагъ мукал,
Экъечѣда цавун юкъвал.

***

Гагъ чулав я, гагъ лацу,
Ягъиз жедач ам пацув.
Гъахьда чуьлда, рекъера,
Сугъулвал тваз рикѣра.

***

Эгъуьннава кѣвалин пѣипѣ —
Теквен кѣвал я, туш ам сикѣ.

***

Кѣасда ада атайла хъел,
Яман я.
Туьд чуькъвейла гудай зегъер
Дарман я.

Соколёнок

ISSN№0206-7978

Кард

1 / 2020

январь – февраль

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

Х. Хаметова (редактор)
А. Кардаш
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
З. Кафланов
К. Акимов
Т. Зургалова (ответ. секретарь)

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталибов

Фото на обложке М. Колюбакиной

Формат 60x84 1/8
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,74.
Уч. печ. лист 3,26.

Выход в свет 04.03.2020 г.
Тираж 444 экз.
Заказ № 501.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколёнок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Лезгинский язык

Индекс: на год - 63338,
на полугодие - 73906.

Цена свободная